

O‘QUVCHILARNI KASB TANLASHIDA MAKTAB PSIXOLOGINING O‘RNI

Zumradxon Bo‘tayeva

Marhamat tumani 31-maktab amaliyotchi psixologi

Annotatsiya:

Ushbu maqolada umumiy o‘rta ta’lim maktablarida o‘quvchilarning qiziqish, iqtidor va xarakter xususiyatlaridan kelib chiqqan holda to‘g‘ri kasb tanlashlarida maktab amaliyotchi psixologining tutgan o‘rni va vazifalari yoritilgan. Muallif o‘z ish tajribasiga tayangan holda, o‘quvchilar bilan olib boriladigan diagnostika ishlari, individual konsultatsiyalar va "maktab–o‘quvchi–ota-ona" zanjiridagi hamkorlikning ahamiyatini tahlil qiladi. Maqolada yoshlarni mehnat bozoriga tayyorlash va ularni to‘g‘ri kasbiy motivatsiyalash bo‘yicha amaliy tavsiyalar berilgan.

Kalit so‘zlar: Kasb tanlash, maktab psixologi, diagnostika, motivatsiya, iqtidor, ota-ona bilan hamkorlik, kelajak, kasbiy moyillik.

Bugungi tezkor va globallashtirilgan zamonda kasblar olami shunchalik jadal o‘zgarmoqdaki, hatto kattalar ham ba’zan zamonaviy mehnat bozori talablariga moslashishda qiynalmoqdalar. Shunday bir sharoitda hayot bo‘lag‘asida turgan, hali o‘z qiziqish va qobiliyatlarini to‘la anglab yetmagan maktab o‘quvchilarining to‘g‘ri yo‘l tanlashiga ko‘maklashish eng dolzarb vazifalardan biridir. Zero, shaxsning to‘g‘ri kasb tanlashi — uning kelajakdagi baxti, jamiyatning esa ijtimoiy-iqtisodiy barqarorligi garovidir.

Ushbu mas’uliyatli jarayonning markazida maktab amaliyotchi psixologi turadi. Xo‘sh, o‘quvchilarning kasbiy o‘zligini belgilashida psixologning o‘rni va vazifalari nimalardan iborat?

1. Diagnostika: Ichki Imkoniyatlarni Kashf Etish

Kasb tanlash tasodifiy qaror bo‘lmasligi kerak. Ko‘pincha o‘quvchilar kasbning faqat tashqi, "yaltiroq" tomoniga uchadilar yoki ota-onalarining xohish-istaklariga ko‘ra yo‘l tutadilar. Psixologning birinchi vazifasi — o‘quvchining real imkoniyatlarini o‘ziga ko‘rsatib berishdir.

Biz maktabimizda turli metodikalar (masalan, Yovayshi, Klimov testlari, Holland so‘rovnomasi) orqali o‘quvchilarning:

- * Temperamenti va xarakteri;
- * Intellektual salohiyati va qiziqishlari;
- * Kasbiy moyilliklarini aniqlaymiz.

Bu testlar o‘quvchiga *"Men kimman va nimalarga qodirman?"* degan savolga ilmiy va xolis javob topishga yordam beradi.

2. Individual va Guruhli Konsultatsiyalar

Faqatgina test o‘tkazish yetarli emas. Eng muhim bosqich — uning natijalarini o‘quvchi bilan birgalikda tahlil qilishdir. Guruhli treninglar va individual suhbatlar davomida o‘quvchilarga kasblar klassifikatsiyasi, zamonaviy "Xavfsiz" va "Istiqbolli" kasblar haqida ma’lumot beriladi. Psixolog o‘quvchining orzusi bilan uning real iqtidorini o‘zaro muvofiqlashtirishga, ya’ni "Xohlayman — Qila olaman — Kerak" formulasini hayotga tatbiq etishga o‘rgatadi.

3. Uchburchak Hamkorligi: O‘quvchi – Ota-ona – Psixolog

Kasb tanlash jarayonida eng ko‘p uchraydigan muammolardan biri — ota-onalar va farzandlar o‘rtasidagi fikrlar qarama-qarshiligidir. Ba’zan ota-onalar farzandlarining qiziqishlarini hisobga olmay, ularni o‘zlari erisha olmagan orzularini amalga oshirishga majburlashadi.

Biz maktab psixologi sifatida ota-onalar bilan ham alohida tushuntirish ishlarini olib boramiz. Ularga farzandining ruhiy xususiyatlarini tushuntirib, tanlov erkinligini berish,

ularni qo‘llab-quvvatlash naqadar muhimligini yetkazamiz. Kasb-hunarga yo‘naltirishda faqat maktab emas, oilaviy muhit ham birdek mas’ul ekanini anglatish asosiy maqsadlarimizdandir.

4. Kasbiy Motivatsiya va Kelajakka Ishonch

Zamonaviy maktab psixologi nafaqat yo‘naltiruvchi, balki kuchli motivator ham bo‘lishi kerak. O‘quvchilarda mehnatga nisbatan hurmat, tanlagan sohasida muvaffaqiyatga erishish uchun iroda va qat’iyatlilik kabi sifatlarni shakllantirishimiz lozim. O‘quvchi o‘z kuchi va kelajagiga ishonishi, muvaffaqiyatsizliklardan qo‘rqmaslikni o‘rganishi shart.

Xulosa

Marhamat tumanidagi 31-maktabda olib borayotgan psixologik faoliyatimizning bosh mezoni — har bir o‘quvchining jamiyatda o‘zining munosib o‘rnini topishiga ko‘maklashishdir. Kasb tanlash — bu shunchaki diplom olish emas, bu hayot tarzi va taqdirdir.

Biz, maktab psixologlari, yoshlarimizni to‘g‘ri yo‘lga yo‘naltirar ekanmiz, mamlakatimizning ertangi kuni bo‘lgan yetuk va o‘z ishining ustasi bo‘lgan mutaxassislarni tarbiyalashga hissa qo‘shayotganimizdan faxrlanamiz. Har bir o‘quvchining muvaffaqiyati — bizning pedagogik va psixologik g‘alabamizdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

Karimova V.M. Psixologiya. — Toshkent: O‘qituvchi, 2019.

G‘oziyev E.G‘. Umumiy psixologiya. — Toshkent: O‘zbekiston faylasuflari milliy jamiyati nashriyoti, 2018.

Davletshin M.G. Yosh davrlari va pedagogik psixologiya. — Toshkent, 2017.

Nishonova Z.T. Kasb psixologiyasi. — Toshkent: TDPU nashriyoti, 2020.

To‘xtaboyeva M. O‘quvchilarni kasb-hunarga yo‘naltirish metodikasi. — Toshkent, 2021.

“Ta’lim to’g’risida”gi O‘zbekiston Respublikasi Qonuni. — Toshkent, 2020.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining yoshlar va ta’lim tizimiga oid qarorlari va farmonlari.

www.ziyonet.uz ta’lim portali materiallari.

www.lex.uz — O‘zbekiston Respublikasi qonunchilik bazasi.